

Az óvoda

A kisgyermekkorai rajzolás

A gyermekrajz fejezet lezárásaként egyelőre csak egészen röviden mutatnám be az óvoda világát. Akit mélyebben érdekel, úgyis áttanulmányozza Balázsné Szűcs Judit remek munkáját: „Miből lesz a cserebogár?¹”, illetve átdolgozott, bővített kiadását: Miből leTT a cserebogár?²

(Óvodában korábban rendszeresen nem dolgoztam, időnként a szakkörrel mentünk át az óvodások közé, vagy alkalmasszerűen tartottam foglalkozásokat. Hol az óvónők hívtak, hol én szerettem volna kipróbálni a legkisebbekkel valamit. Aztán két éven át volt szerencsém egy-egy óvodás csoportot vinni a művészeti iskolában. Ezek tapasztalatait még nem sikerült feldolgoznom. Lásd: [K:\KEPEKAP\ALAPOZ\ovodas csoport2005-6.doc](#))

A rajzoló kisgyermektől rengeteget tanulhat a vizuálpedagógus, de annak a legkevésbé van szüksége a vizuálpedagógusra. A 2-6 éves kor közötti rajztevékenység fejlesztése nem vizuálpedagógiai probléma. Ebben az időszakban a gyermeknek "mindössze" szülőkre, óvónőkre van szükségük, akik biztosítják számukra azt a légkört, ahol kérdezhetnek, válaszokat kaphatnak és találhatnak, és persze biztosítanak rajzeszközöket is, képesek megszervezni egy gyermekcsoport zavartalan rajz-mintázó - mesterkedő tevékenységét. Ez utóbbi a legnehezebb probléma. A szűkösség rákényszeríti az óvónőket a rajzolás kontrollálására. Kevés a papír, a tempera, a gyerek nem készíthet gátlástalanul húsz képet egy délelőtt.

Már az óvodában felvetődik a kérdés: mennyit rajzoljon, fessen a gyerek epikus szándékkal, mennyi technikai ügyeskedést alkalmazzunk?

A firka korszakban

A gyerekek egy része ekkor még csak ceruzával, golyóstollal rajzolgat. Amikor a kézmozgás már elég ügyes ahhoz, hogy ne nyomja, verje szét a filctoll hegyét, ezt is kézbe veszi.

Ceruza, színes ceruza, filctoll, zsírkréta, vízfesték, tempera használatát próbálgatja, még ábrázoló szándék nélkül. Ekkor egyszerűen csak hagyni kell próbálgatni. Otthon az első gyerek még valóban önállóan próbálkozik, a többi már törvényszerűen nekiül, ha a nagyobbakat festeni látja. Az első pedagógiai probléma ekkor merül fel. A firka korszak a rajzó mozgás érési szakasza. Nem szabad türelmetlenül siettetni. Nem szabad versenytartalom tekinteni. Néhány hónap, vagy akár néhány év lemaradás sem jelent semmit. Ettől még akár képzőművész is lehet. A legnagyobb ostobaság az lenne, ha a szülő, pedagógus, tudva, hogy a gyerekek ebben a korban már vízszintes-függőlegeseket húzogatnak, görcsösen próbálná kivezetni a gyereket a fészkek rajzolásából a vízszintes-függőlegesek rajzolásába. Az érési szakaszának megzavarása, siettetése visszaüt a későbbi rajzfejlődésben. A hangsúly persze itt is a görcsös szón van. A gyerek roppant pontosan észleli a szülő, nevelő mimikáját, hangszínváltozását. Egészen más az, ha vele rajzolgatva, derűsen mosolyogva, mintegy jelentés nélkül rajzolgatunk egyeneseket, mint amikor közben jelentőségeltjes várakozással nézünk rá, te miért nem csinálod? Technikai problémák persze adódnak. Ki kell alakítani a rajzolgatás feltételeit. Sok papír kell, rajztábla, vagy fólialap, a festegetéshez, olyan víztartó edény, ami nem borul fel könnyen. Ki kell alakítani az eszközök rendben tartásának szokását. stb.

A firka korszakban kell elsajátítani a gyerekeknek az alapvető technikai ismereteket. „Festéshez hogyan vehető el a tempera, milyen edénybe, útvonalon, mennyi vizet kell önállóan behozni ahhoz, hogy ne lötyögjön ki útközben, de az ecsetöblítéshez is elegendő legyen? Hogy ne kezdjenek addig dolgozni, amíg az asztaltörölő és a felmosóröngy nincs a közelben, készenlétben. Nem csak a vonalak szövevényét kell gyakorolni, hanem azt is, hogy ecsetöblítéskor a mellette levő gyerek festményét se fröcskölje össze, de neki se legyen útjába semmi, az eszközöket úgy tudja elhelyezni maga előtt, hogy mindent elérjen, de semmi se akadályozza.” Balázsné Szűcs Judit. 66. o

A másik hibát a formafirkálás szakaszában lehet elkövetni, ha siettetjük a belelátást a formába. "Túl korán lépnek fel a követeléssel: nevezd meg, mit rajzoltál, mire hasonlít! A gyerek még semmit sem akar rajzolni, csak örül, hogy alkotott, lemásolt egy érdekes formát. Nem is érti egészen, hogy mit akarnak tőle, így ráhagyja a felnőttre, hogy ez a körforma napocska - bár nem tudja felfedezni a hasonlóságot! Ezért kicsit tanácstalanná válik. Néhány ilyen élmény után már könnyedén vág rá a kérdésre valamilyen választ, ami elsőnek jut az eszébe: pl. villamos. Most a felnőttön a csodálkozás sora, mert semmi hasonlóságot nem talál. ... És hol a kereke, meg az áramszedője? "Ja, akkor ló!"

...

Amikor a gyerek már gátlástalanul rajzol bármit, kezdődhet a rajzi nyelv használata, ami - ha valóban szolgálni szeretné a személyiségfejlődést - inkább csak technikai segítséget kell jelentsen, ami az élmények rögzítésének elemi örömet megfejeli a míveskedő rajzolgatás további élményeivel. Az alábbi tematikát tehát nem mint önálló fejlesztendő célrendszert használjuk, hanem mint a képalkotást segítő fogalomrendszert.

¹ Balázsné Szűcs Judit: Miből lesz a cserebogár? Alex Typo 1992, 67.o

² Balázsné Szűcs Judit: Miből leTT a cserebogár? Ovizuál Kreatív Műhely, Budapest.

Mit tanultak a gyerekek az óvodában? (Zsáky István nyomán)³

Az alábbi tematikát ne tekintsük kifejezetten vizuálpedagógiai stúdiumoknak, hanem a személyiségfejlődést szolgáló általános pedagógiai fejlesztésnek, amely semmiképp sem „tétélesen oktatóanyag”, inkább a közös munka során előkerülő fogalomkör.

(És persze elsöben lesznek gyerekeink, akik még érési fázisban vannak, épp csak kinöve a firka korszakból.)

Színkeverési gyakorlatok:

Három alapszínből tizenkettes színekör.

Zöld, fekete, fehér, kék hozzáadásával minőségi kontrasztok létrehozása 25 négyzetre osztott lapon.

Hideg - meleg kontrasztok hasonló nagyságú felületen.

Fekete - fehér keverésével sötét - világos kontraszt.

Kettes - hármas színharmóniák.

Disszonáns hatású színpárok létrehozása.

Színek derítése, tompítása. A színek hangulatot fejeznek ki.

Építés:

Közelebb-távolabb, mellette-mögötte, formák egymáson, egyik forma a másikban, kívül-belül, lent, fent.

Elötte-mellette - utána, körbe, sorba, elkerített és befedett tér.

Térrészletek összekötése átjárókkal, alagúttal, úttal, (híddal)

Egymásra rakott formák statikai viszonyai. egyensúly, stabilitás, labilitás, alátámasztás, befedés.

Formák térbeli helyzete. Fekvő - álló, rendtelenség - rend.

Arányviszonyok: kisebb - nagyobb, hosszabb - rövidebb, alacsonyabb - magasabb, tágasabb - szűkösebb, ugyanakkora, több - kevesebb.

Épületek konstruálása hosszabb időn át kis dobozokból. Óvoda, baromfiudvar makettjeinek elkészítése.

Soralkotás térben:

Egymás mellé, mögé - alá, alá - fölé, a sor térbeli mozgása: kanyarog, visszafordul, csigavonalban mozog.

(Egyenesen mozog, átlósan mozog)

Írányok: vízszintes - függőleges, ferde, kanyargó.

Rítmusképzés:

Formaisméltóddéssel - formaválogatással - színisméltóddéssel, színválogatással.

Plasztikai munka során szereshető tapasztalatok:

Anyagok tulajdonságai: Képlékeny, puha, kemény, ragadós. (Vizes, zsíros, száraz.)

Alakíthatók: nyomkodva, ütögetve, darabolva, gyurkálva, gömbölyítve, bemélyítve, tépve, ragasztva, nyomot hagyva.

Nyírható, hajtogatható, fonható, szöhető, kötözhető, (ragasztható)

A forma lehet: gömbölyű, szögletes, lapos. Síkforma, testes forma. A formák kisebb részformákkal tagoltak.

A felület lehet sima, érdes, fényes, gyűrt, recés, szabályos, szabálytalan.

Arányviszonyok: részekre osztás, félbe, negyedbe hajtás, tükrözés.

Műveletek:

Mintázás, makett, báb, játékkészítés, sokféle alakítható anyagból.

Papírmunkák: gyűrés, tépés, nyírás, hajtogatás, ragasztás.

Konstruálás kész elemekkel (dobozok, termékek)

Szövés, csomózás, varrás, fonal, spárgamunkák.

Plasztikai munkafogások.

Gömbölyítés: két tenyér kúpos tartása és ellenkező irányú mozgatása.

Laposítás: zárt ujjakkal, két tenyérrel. Asztalra téve nyomkodással.

Kerekítés: asztalon két tenyér alsó élével. A forma mozgatása. Sodrás: hengerítés nyújtás tenyérrel, kézben. Két vízszintesen tartott tenyérben, ellentétes irányban. Asztallapon egyenletes nyomással, a két kéz fokozatosan távolodik egymástól.

Kúpos nyújtás: zárt ujjú feszes tenyérrel, a két tenyér alsó széle fokozatosan közeledik egymáshoz.

Mélyítés: bal tenyérben tartott agyagtömeget a jobb hüvelykujjal benyomják. Asztalon tartott agyagformában a két hüvelykujj belülről, a többi kívülről alakítja forgatva a mély formát.

³ Zsáky István: A vizuális nevelés óvodai műhelye: Dolgozatok az óvodai ábrázolás köréből. Óvónők modern könyvtára, 12. 1986

Kicsipés: Hüvelyk, mutató és középső ujjal agyag kicsipése. A három ujj fokozatosan közeledik egymáshoz.

Kihúzás: agyagcsomó egy részének kinyújtása. Elszakadhat.

Edény: mély forma készítése agyagkigyóból.

Tapasztás, hozzáadás: agyagcsomók összenyomkodása.

Agyagraasztás: két tömeg közé agyagpépet téve összeragasztjuk.

Gipszcepegetés: tejfelsűrűségű gipszkeveréket formára csepegtetjük. Gipszöntés: műanyag, papírdobozba híg gipszpépet öntünk.

Alakítás egy tömbből. szobor készítése. A fenti műveletekkel hozzanak létre emberi alakot, állati formákat.

Felület lesimítása vizes kézzel, érdesítése pálcával, sűrű karcolással, durva textillel simítva.

Tájékozódás a kép síkján.

Szélien-középen, fenn - lenn.

Térkifejezés a kép síkján. Egymás mellett - alatt - fölött, átlátszóság.

Formák képezhetők: vonalakkal, körvonallal, színfoltokkal.

Anyagok viselkedése.

Oldhatóság, nyomhagyás, karcolhatóság, lefedés. (pl. más színek, papírral.)

Technikai tapasztalatok:

hajlik, törik, ragad, alakítható.

Műveletek:

rajzolás különféle eszközökkel: ceruza, kréta, színes ceruzák, zsírkréta, tus.

Pác, viasz, sokszorosító grafikai eljárások.

Karcolás anyagba, festés temperával, vízfestékekkel, textilfestékekkel, fedve, lazulósan, képalakítás céljából.

Színespapírból képalakítás, kollázs, textilkép varrása.

Környezetalakítás során szerezhető tapasztalatok.

Kép, szobor, épület, tárgy, dísz tárgy, használati tárgy, reprodukció, diakép, illusztráció, festmény, grafika, természeti táj, népművészeti tárgy.

Műveletei:

Képnézés - képolvasás - gyönyörködés - képválogatás. Múzeum, tárlatlátogatás. Séta, köztéri szobrok., épületek parkok, utcárszletek, stb. megtekintése.

Az élmények verbális kifejezése.

Véleményalkotások.

Gyűjtőmunka

Gyűjtősetákon, a család bevonásával is: megmunkálható anyagok, termékek, dobozok, képek, képeslapok, levelek, textildarabok, kavicsok. Csoport kincsesláda.

(Különböztessük meg a talált tárgy, hulladéktárgy gyűjtést, a termékek, száraz növények, préselnivaló, az otthoni hulladék illetve a boltokból, szülők munkahelyéről származó hulladék gyűjtését.

Vizuális játékok

Rakosgatás. Kisebb, szabadban található tárgyakkal, magok, kövek, virágok, hógolyó, stb. Egyenes, ívelt sorok, hullámvonal, formaelzárások. Játékház alapjainak kirakása.

Építés. Vizes homok, játékkockák, bútorok, székek. Dobozok. Labirintus dobozokból, fonalakból. Alagút, sáttortető. Metró, vonat kialakítása székekből.

Élethelyzetek gyakorlása. Vonaton, stb.

Mozgást utánozó levegőrajzok

Füst a kéményből, kerék, hullázó víz, szelíd szellőben, erősen fúvó szélben, hogyan esik le az alma a fáról, és a levél? Egyenes esés, lengő mozgású esés. Idős, fiatal fa, fűszál hajladozása. Pattogó kavics

útja, felröppenő és leszálló madár mozgása. Metronóm, inga mozgása.

Formatartó levegőrajzok

Fűrész fogazata, kerék, léggömb alakja, alma, ablak, falikép alakja, torony, ház tűzfala, háromszögletű kendő.

Ház, autó, játék mackó. Gyerekek kabátban, ruhában, tornaruhában. Hogyan vezényel a karvezető.

Koordinált rajzoló mozgás.

Krétával táblára, ujjal földre rajzolás. Kézzel egyszerre azonos és ellentétes irányú mozgással karika, terítő, füst, spirálvonal.

Mozgásutánzás: (tükörcép)

Az óvónővel szemben álló, ülő gyermek utánozza az óvónő mozgását, majd mozgássort. Két - két gyermek játszik hasonlót.

Állapot, érzelem kifejezése mozgással, mozdulattal.

Árnyjáték. Felfüggesztett, hátoldalán megvilágított lepedő mögött. Lemerevített mozdulatok megfigyelése. Profil, lépés oldalnézetből, ülés, hajlás, valamilyen tárgy megtartása, megfogása, felemelése.

Testhelyzettel érzélem, állapot kifejezése. (megfigyeltetése, utánoztatása.) Fáradtság, szomorúság, öröm, vidámság.

Lényeglátás, lényegkiemelés:

Mit csinál? Kitalálós játék. Néhány egyszerű tevékenység megjelenítése árnyjátékkal. Seper, ás., ír, fészülködik, gyomlál, épít, stb. A gyerekek is menjenek be, próbálkozzanak, beszéljék meg a látottakat.

Megfigyelést fejlesztő játék

Színes képet meghatározott ideig nézünk, majd letakarjuk. Mi van rajta? Színek, formák, tárgyak, mennyiségek, elhelyezkedés.

Tárgycsoportból elveszünk egyet, vagy hozzáteszünk, esetleg más helyre tesszük.

Konstruáló készség fejlesztése.

Szétdarabolt kép összerakása.

Belelátás képességének fejlesztése

Megkezdett vonal folytatása, valamivé alakítása.

Kép alakítása néhány grafikai elemből. Pont, vonal, stb.

Ismeretek rögzítése. Folyamatosan mondott szövegbe színek neveit keverjük. zsírkrétakészletből felemelik a mondott színt. (Esetleg mindig rajzolnak valamit azzal a színnel.)

Tárgy és szín transzfer. Fekete kontúrral megrajzolt formákat mutatunk, mondják meg a jellemző színeit. Színt nevezünk meg, soroljanak hozzá tárgyakat.

Képek egy óvodából:

A képek egyelőre csak az épületet, a termeket mutatják be, rajzok ez után kerülnek beszerkesztésre.

Az óvoda a Széchenyi lakótelepi iskola szomszédságában lévő Zengő Óvoda, vagy ahogy a gyerekek elnevezték: „Oviland”.

